

IN HET KORT

Deze rubriek wordt samengesteld door Toon Vernooij. Bijdragen voor deze rubriek zijn van harte welkom. Stuur een berichtje naar toonvernooij@planet.nl.

Heilige parkiet

Wie wel eens een museum bezoekt, zal bekend zijn met het feit dat op schilderijen van oude meesters vaak allerlei vogels en andere dieren staan afgebeeld. Je kunt er zelfs een sport van maken om zoveel mogelijk soorten te "determineren", vooral omdat de afbeeldingen naar moderne maatstaven lang niet altijd even natuurgetrouw zijn. Hoe ouder het schilderij, hoe moeilijker. Men had in het grijze verleden natuurlijk niet de beschikking over foto's, dus schilders moesten het doen met dode dieren die meestal niet in de beste staat verkeerden. Of ze lieten eenvoudig hun fantasie de vrije loop. Vooral de Breughels (de Oudere en de Jongere) deden maar wat: hun vogels lijken - met alle respect - helemaal nergens op.

Sommige meesters deden echter beter hun best en hebben fraaie afbeeldingen nagelaten, zoals *Het puttertje* van Fabritius. Meestal gaat het dan om soorten die ook tegenwoordig nog vrij algemeen zijn en daardoor relatief gemakkelijk te observeren. Soms kom je ook iets bijzonders tegen. Zo las ik laatst een berichtje in de krant over een schilderij van Jan van Eyck: *Madonna met kanunnik Joris van der Paele* uit 1436. Onder kunstliefhebbers is dit een bekend schilderij waarop een Vlaamse prelaat wordt afgebeeld, terwijl hij in aanbidding neerknielt voor de madonna met het kindje Jezus. Het schilderij is te zien in Brugge. Het aardige is dat het Jezuskind op Maria's schoot met een groene vogel zit te spelen, die bij nadere beschouwing een halsbandparkiet blijkt te zijn. Aardig, omdat het laat zien dat de halsbandparkiet al in de 15^e eeuw zichtbaar geen onbekende verschijning was in onze contreien. De kans is groot dat in de toenmalige zeehaven Brugge de soort met enige regelmaat door zeelui via het Middellandse Zeegebied vanuit Azië werd ingevoerd en als siervogel werd verkocht en gehouden.

Volgens kunsthistorici koos Van Eyck vooral voor deze vogel vanwege zijn kleur - groen symboliseerde het christelijk geloof - en omdat papegaaien een symbool van wijsheid waren. De kans dat je op een Van Eyck een huiskraai zult aantreffen, lijkt daarom aanzienlijk kleiner. Toch maar goed blijven zoeken...

Bron: *NRC Handelsblad*, 20 januari 2010

Liever lui dan moe...?

Ik weet niet hoe het met u is, maar ik heb van vogels altijd het beeld gehad van levenslustige wezens die niets liever doen dan vliegen, liefst zo ver en zo hoog mogelijk en puur voor de lol. Maar zoals gewoonlijk slaat de wetenschap mijn romantische droom weer eens volledig aan gruzelementen: vogels lijken helemaal niet zo graag te vliegen. Sterker nog, als ze maar even de kans krijgen, blijven ze voorgoed aan de grond. Bij veel eilandsoorten, met vliegende verwanten op de continenten, is dit verschijnsel al langer bekend. Evolutiebiologen verklaren dit uit selectiedruk: als er voldoende voedsel op de grond te vinden is en er zijn geen vijanden in de buurt waarvoor je constant op de vlucht moet slaan, zoals op eilanden vaak het geval is, dan is vliegen alleen maar een nodeloos kostbare zaak. Een

mooie verklaring, maar men bleef zitten met de vraag hoe het dan zit met de groep struisvogelachtigen die over drie grote continenten (Zuid-Amerika, Afrika en Australië) verspreid voorkomen. Men heeft altijd gedacht dat ze afstamden van één gemeenschappelijke, vliegende voorouder die leefde op het oercontinent Gondwana ten tijde van de dinosauriërs. Die zou - door een eenmalig "foutje" in de evolutie zagezegd - zijn vliegvermogen zijn kwijtgeraakt en zich vervolgens na het uiteenvallen van Gondwana opgesplitst hebben in verschillende soorten loopvogels met lange poten om snel weg te kunnen rennen. DNA-onderzoek toont echter aan dat de struisvogelachtigen onderling helemaal niet zo nauw met elkaar verwant zijn, maar een veel directere afstammingslijn hebben met tinamoe's. Tinamoe's kunnen behoorlijk vliegen, al zijn ze er niet dol op. Ze komen nog steeds voor op het Zuid-Amerikaanse continent. De ontdekking wijst erop dat verschillende tinamoe-achtige soorten na het opbreken van het oercontinent onafhankelijk van elkaar en op meerdere tijdstippen zijn gestopt met vliegen en loopvogel zijn geworden. Alsof ze er op zaten te wachten. Valt me toch een beetje tegen.
Bron: *NRC Handelsblad*, 9 februari 2010 / *Systematic Biology*, vol. 59 (2010), nr. 1 (januari 2010); <http://sysbio.oxfordjournals.org>.

Gekraagde roodstaart – de heer Piek

Een doortrekker in de tuin

Tot slot een leuk bericht over een niet-alledaagse waarneming van de heer Piek uit Utrecht:

"In de eerste dagen van oktober zagen we, voor het eerst in ruim veertig jaar, een Gekraagde Roodstaart in onze tuin in Overvecht Zuid. Het vrouwtje namen we in twee opvolgende dagen waar, terwijl ze bezig was vlinders te vangen. Op de tweede dag nam ze even rust op een voederhuisje; mogelijkheid voor mij om de schuwe vogel te fotograferen. Als broedvogel ontbreekt deze soort in het veenweidelandschap, dus was het vrijwel zeker een trekvogel. Ook in Nieuwegein wordt deze soort slechts incidenteel waargenomen."

Leuk om zo'n soort in je stadstuin tegen te komen.

Bron: *Handboek Vogels van Nederland*, L. Hoogenstein en G. Meesters, KNNV Uitgeverij, 2009. *Broedvogels in Nieuwegein*, Vogelwacht Utrecht, 2009.